

VYBRANÉ KAPITOLY Z FILOSOFIE A ETIKY

U3V

Zuzana Svobodová

Homérská etika a její význam v evropském vzdělávání

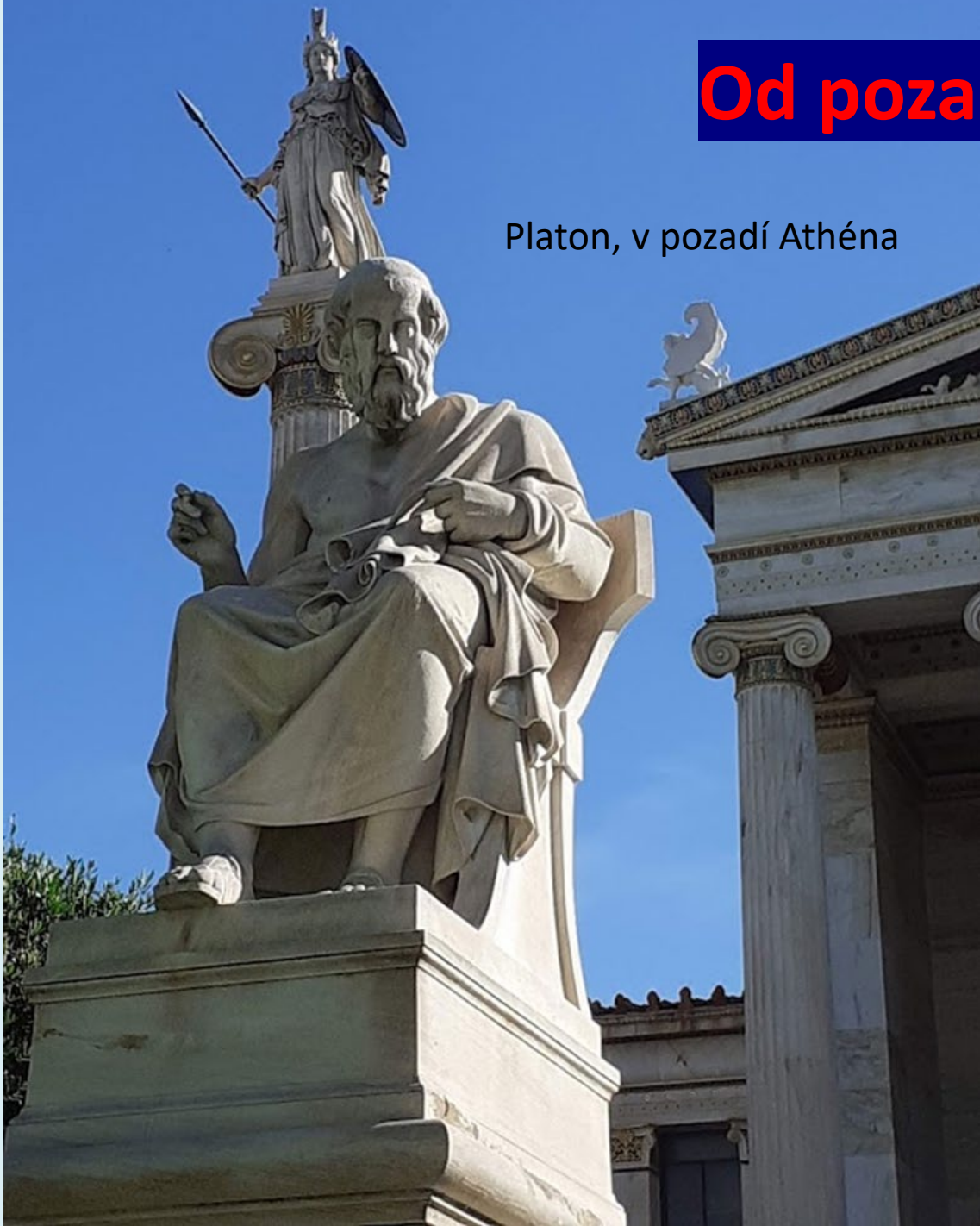
Otázky, které přineslo minulé setkání

- Na čem se můžeme shodnout? (Historie? Již uskutečněné? Pravda faktu, dat?)
- Proč rozlišil Nietzsche fakta a interpretace? („jsou to právě **fakta**, která neexistují, pouze **interpretace**“) Co pro něj značí pojem „existence“? Jak souvisí „existence“ a interpretace?

Počátky evropské etiky?

Od pozadí k popředí

Platon, v pozadí Athéna

Sokrates, v pozadí Apollon

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

ΕΙΣΟΔΟΣ
ΕΞΟΔΟΣ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ
Η ΣΤΑΘΜΕΥΣΗ

Epikúros (341-270 př. Kr.)

z dopisu Menoikeovi

- „Ani kdo je mlád, ať neváhá **oddávat se filosofii**, ani je-li kdo stár, ať neochabuje v jejím **pěstování**; neboť nikdo není ani nezralý, ani přezrálý k tomu aby **pečoval o zdraví své duše**. Říká-li někdo, že pro něho ještě nepřišel čas k filosofování, nebo že už pominul, podobá se tomu, kdo říká, že pro něho ještě není čas na **blaženost**, nebo už není. Proto má pěstovat filosofii mladý i starý, první, aby stárna zůstával mlád **dobrými skutky** v příjemných vzpomínkách na minulost, druhý, aby zároveň mlád i stár pro **nebojácnost před budoucností**. Je tedy třeba **pečovat o to, co působí blaženost**, neboť máme-li ji, máme všechno, a nemáme-li ji, děláme všechno, abychom ji měli...“

Platón (428/7-348/7 př. Kr.)

Platón - Mýtus o jeskyni (Ústava)

Platonovy inspirace

- eleatské učení o nehybném bytí
- pythagorejská mystika čísel
- Sokratovo tázání po pravdě
- východní myšlenkové tradice
- egyptské myšlenkové tradice
- řecká tradice mýtů (Akadémos)

Od závěru Homérovvy Íliady po aktuální otázky

Homér. Íliada

„Lítému Achilleovi spíš, bohové,
pomáhat chcete,

[40] který **rozvahu nemá** ni
slušnost a v hrudi **mu chybí**

citlivé, povolné srdce – jak lev
má **ukrutnou mysl**,

který své odvážné mysli a veliké
síle se poddá,

vrhá se na stáda lidí a takto si
získává žrádlo.

Takto i Achilles **pozbyl dar**
lítosti, nežije stud v něm,

[45] který velice může i škodit i
prospívat lidem.“

ἀλλ' ὀλοῶ Ἀχιλῆϊ θεοὶ βούλεσθ'

ἐπαρήγειν,

40 ὣ οὔτ' ἄρ φρένες εἰσὶν ἐναίσιμοι οὔτε

νόημα (perception, thought – myšlení,
vnímání)

γναμπτόν ἐνὶ στήθεσσι (hrud'), λέων δ'

ὡς ἄγρια οἶδεν,

ὅς τ' ἐπεὶ ἄρ μεγάλη τε βίη (bodily
strength, force) καὶ ἀγήνορι (manly,
heroic) θυμῶ (soul, spirit)

εἷξας εἶσ' ἐπὶ μῆλα βροτῶν (blood, gore)

ἵνα δαῖτα (feast, banquet) λάβησιν:

ὡς Ἀχιλεὺς ἔλεον μὲν ἀπώλεσεν, οὐδέ οἱ

αἰδῶς (reverence, awe, respect)

45 γίγνεται, ἢ τ' ἄνδρας μέγα σίνεται

(harm, hurt) ἢ δ' ὀνίνησι (to profit,
benefit, help).

ZARATHUSTROVY ŘEČI. O TŘECH PROMĚNÁCH

F. Nietzsche: *Tak pravil Zarathustra*

*Vše toto nejtěžší na se bere nosný duch: podoben **velbloudu**, jenž nákladem obtěžkán pospíchá na poušť, tak pospíchá duch na svoji poušť.*

*Ale v nejosamělejší poušti nastává druhá proměna: **lvem** se tu stává duch, svobodu chce si ukořistiti a pánem býti ve své vlastní poušti.*

Svého posledního pána si tu vyhledá: chce se znesvářit s ním i se svým posledním bohem, o vítězství chce s velkým drakem se rvát.

Kdo je ten veliký drak, jehož nechce již zváti duch pánem a bohem? „Musíš“, tak sluje veliký drak. Duch lví však praví „chci“.

ZARATHUSTROVY ŘEČI. O TŘECH PROMĚNÁCH

F. Nietzsche: *Tak pravil Zarathustra*

„Musíš“ leží mu v cestě, zlatem se blyštící šupinaté zvíře, a na každé šupině zlatitě se leskne „musíš!“

Tisícileté hodnoty se lesknou na těch šupinách, a takto dí nejmocnější všech draků: „všechna hodnota věcí – leskne se na mně“.

„Všechna hodnota již byla stvořena, a všechna stvořená hodnota – tou jsem já. Věru, již nemá býti žádného „Chci!“ Tak mluví drak. Bratří moji, k čemu je v duchu potřeba lva? Proč nestačí soumar, jenž se odříká a jenž uctívá?“

ZARATHUSTROVY ŘEČI. O TŘECH PROMĚNÁCH

F. Nietzsche: *Tak pravil Zarathustra*

Tvořiti nové hodnoty – toho ani lev ještě nesvede: ale svobodu si stvořiti k novému tvoření – to dovede síla lví.

Svobodu si stvořiti a posvátné Ne i k povinnosti: k tomu, bratří moji, je třeba lva.

Násilím právo si vzíti k novým hodnotám – toť nejhroznější násilí pro ducha nosného a uctivého. Věru, je mu to lupem, je mu to věci loupežné šelmy.

Za své nejposvátnější měl kdysi v lásce své „Musíš“: teď jest nucen i v nejposvátnějším nalézati blud a zvůli, aby si uloupil osvobození od své lásky: lva je třeba k tomuto lupu.

ZARATHUSTROVY ŘEČI. O TŘECH PROMĚNÁCH

F. Nietzsche: *Tak pravil Zarathustra*

*Ale řekněte, bratří moji, co že dovede **dítě**, čeho nesvedl ani lev? Proč se má loupežný lev ještě dítětem stát?*

*Nevinností je dítě a **zapomenutím**, je novým počítím, je hrou, je kolem ze sebe se roztáčeícím, je prvním pohybem, je posvátným Ano. Věru, ke hře tvorby, bratří moji, je třeba posvátného Ano: svou vlastní vůli chce potom duch, svůj vlastní svět si zbuduje, světu jsa ztracen. Tři proměny jsem vám jmenoval ducha: kterak duch se stal **velbloudem**, **lvem** velbloud a **dítětem** posléze lev.*

Adam a Eva

- Gn 2,16–17: „A Hospodin Bůh člověku přikázal: Ze všeho stromoví zahrady směle jez, ale ze stromu poznání dobrého a zlého, z toho nejez. Neboť v den, kdy bys z něho jedl, jistě zemřeš. “
- Gn 3,12: „Člověk odpověděl: Žena, kterou jsi dal, aby byla se mnou, ta mi dala z toho stromu, a já jsem jedl.“
- Gn 3,24: „Vyhnal ho a postavil od východu k zahradě Eden cheruby s míhajícími se plamennými meči, aby střežili cestu ke stromu života.“
- 1 Tim 2,14: „A nebyl sveden Adam; žena byla zcela svedena a upadla do přestoupení. “

Aurelius Augustinus: ***O Boží obci***, XIV, 11 .— O pádu prvotního člověka, ve kterém přirozenost dobře ustavená byla porušena a může být napravena jenom svým Tvůrcem

*„ tak si musíme představit, že ten muž, jednotlivec, člověk, manžel nedal víru k přestoupení Božího zákona své ženě, jednotlivci, člověku a manželce proto, že by byl sveden, jakoby mluvila pravdu, ale **uposlechl ze společenské nutnosti.**“*

Aurelius Augustinus: **O Boží obci**, XIV, 11

Vždyť neřekl apoštol nadarmo: „Adam nebyl sveden, žena však byla svedena“, a proto, že **ona to, co jí řekl had, přijala, jako by to bylo pravda, kdežto on nechtěl být odtržen od své jediné společnosti ani ve společenství hříchu; nebyl však proto méně vinen, jestliže zhřešil vědomě a úmyslně.** Proto ani apoštol neříká „nezhřešil“, nýbrž: „nebyl sveden“; vždyť jistě ukazuje na něho tam, kde praví: „Skrze jednoho člověka hřích přišel na svět, a o něco níže jasněji: „Přestoupením podobným jako Adamovo.“ Svedenými pak myslel ty, kteří to, co činí, nepovažují za hřích; **on to však věděl.** Jinak by nebylo pravda, že „Adam nebyl sveden“. Ale neznaje Boží přísnosti, mohl se mýlit v tom, že **svůj poklesek pokládal za lehký.** A tudíž v tom, v čem byla svedena žena, on sveden nebyl, ale **ušlo mu, jak bude muset být souzen jeho výrok: „Žena, kterou jsi mi dal, ta mi dala, a jedl jsem.“**

Aurelius Augustinus: *O Boží obci*, XIV, 28.—
O vlastnostech dvou obcí, **pozemské** a **nebeské**

Založily tedy **dvě obce dvě lásky**, **pozemskou totiž sebeláska** až ke zhrzení Boha, **nebeskou pak láska k Bohu** až ke zhrzení sebe. Dále: ta první **se chlubí sama sebou**, **druhá Pánem**. Ona totiž hledá **slávy u lidí**; pro tuto však je **největší chloubou Bůh** jako svědek svědomí. První **v chloubě zvedá svou hlavu**, druhá praví **svému Bohu**: „**Jsi mou chloubou, a pozvedáš mou hlavu**“.

Aurelius Augustinus: *O Boží obci*, XXII, 7

O rozmanitých jazycích, které lidskou pospolitost trhají, a o válkách, politování hodných, i když slují spravedlivými

Je to především **rozmanitost jazyků, která lidi druh druhu odcizuje**. Vždyť setkají-li se navzájem dva lidé a neminou-li se, nýbrž jsou-li nějak nuceni býti spolu, tu nezná-li ani jeden řeč druhého, spíše se spřátelí němé tváře, třeba různého druhu, než oni, ač jsou oba lidmi. **Nemohou-li si totiž pro pouhou nestejnost řeči vespolek sdělit svoje myšlenky, nic nepomůže ke sdružení lidí ta veliká podobnost přirozenosti**; ba člověk dlí raději se svým psem nežli s cizím člověkem.“

De Civitate Dei contra Paganos libri XXII

In quo primum **linguarum diversitas hominem alienat ab homine**. Nam si duo sibimet invicem fiant obviam neque praeterire, sed simul esse aliqua necessitate cogantur, quorum neuter linguam novit alterius: facilius sibi muta animalia, etiam diversi generis, quam illi, cum sint homines ambo, sociantur. Quando enim **quae sentiunt inter se communicare non possunt, propter solam diversitatem linguae nihil prodest ad consociandos homines tanta similitudo naturae**, ita ut libentius homo sit cum cane suo quam cum homine alieno.

Aristotelés. Politika 1253a

„ Ze živočichů jenom člověk má řeč

(λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων) ... řeč však jest určena k tomu, aby naznačovala, co jest prospěšné a škodlivé, a tudíž také, co jest spravedlivé a nespravedlivé; tj. zajisté vlastní člověku před ostatními živočichy, že jediný má smysl pro dobro a zlo, pro právo a bezpráví a pro podobné věci; společenství těchto věcí pak vytváří domácnost i obec.“

Aurelius Augustinus: *Křesťanská vzdělanost*. X.24

„Žádná řeč přece nemá jiný důvod, než aby tomu, co říkáme, rozuměli lidé, kvůli jejichž porozumění mluvíme. A tak **se má ten, kdo vyučuje, vyhnout všem slovům, která nevyučují.** Může-li místo nich užít jiné správné výrazy, **jakým se dá rozumět**, ať si zvolí tuto možnost, ale nemůže-li to udělat – protože takové výrazy buď neexistují, nebo se v současné řeči neužívají – ať třeba užije slov **méně správných**, jen když lze **věc samu správně podat i se jí naučit.**“

Aurelius Augustinus: *Křesťanská vzdělanost*. XI.26

„znakem dobré povahy je milovati ve slovech pravdu a nikoli slova sama.“

„bonorumque ingeniorum insignis est indoles in verbis verum amare, non verba.“

Emmanuel LÉVINAS: The Ego and the Totality
In: *Collected philosophical papers*. Pittsburgh, 1998

**„Člověk může legitimně
přijmout odpuštění pouze tehdy,
když druhý je Bůh, nebo svatý.“**

Patří k projevu pokory
přijmout odpuštění
a
ve slovech milovat pravdu

A jak to v závěru Íliady dopadlo?